

BULLETIN

UITGEGEVEN DOOR DEN

Nederlandschen Oudheidkundigen Bond.

Beschermvrouw H. M. de Koningin.

September 1907.

Het Bulletin van den Ned. Oudh. Bond verschijnt op onbepaalde tijden, in nummers van één tot drie vel. Zes nummers vormen een deel.

De prijs per deel bedraagt f 2.50.

De leden van den Bond en de correspondenten ontvangen het Bulletin kosteloos.

Uitgever: JOHANNES MÜLLER, Amsterdam.

Stukken voor de redactie te zenden aan: Mr. J. C. OVERVOORDE, Plantsoen 43, Leiden, voorzitter, Dr. W. MARTIN, Emmastraat 26, 's-Gravenhage, Dr. W. VOGELSANG, Oosterpark 77, Amsterdam of Mr. N. BEETS, Joh. Verhulststraat 51, Amsterdam, secretaris.

Officieele Berichten.

Door het Bestuur zijn tot correspondeerende leden benoemd de H.H.:

Mr. J. D. Az. van Blommesteijn, burgemeester te Kampen.

Mr. L. G. N. Bouritius, archivaris te Vlaardingen.

N. A. Cramer, secretaris Overijsselsch genootschap te Zwolle.

J. J. van Deinse, voorzitter van de Oudheid-Kamer Twenthe te Enschede.

W. F. Emck te Gorinchem.

Dr. H. E. van Gelder, archivaris te 's-Gravenhage.

Mr. H. H. R. Roelofs Heyrmans te Delft.

J. Hudig, lid commissie Museum Boymans.

Mr. J. G. C. Joosting, rijksarchivaris te Assen.

Prof. Dr. E. C. van Leersum te Leiden.

C. J. A. Roeters van Lennep te Haarlem.

N. J. C. S. H. Lette, burgemeester te Brielle.

J. van der Minne, burgemeester te Geervliet.

U. J. Mijs, burgemeester te Middelharnis.

Mr. J. G. Patijn, commissaris der Koningin te 's-Gravenhage.

Mr. P. van Regteren Altena te Zutphen.

Prof. Dr. C. H. van Rhijn te Groningen.
 Mr. W. C. Schuylenburg, adjunct-archivaris te Utrecht.
 J. Verheul Dz., architect te Rotterdam.
 K. de Vidal de Saint Germain, directeur van gemeentewerken te Kampen.

Algemeene vergadering van den Nederlandschen Oudheidkundigen Bond, gehouden te Kampen den 6 Juli 1907.

Na aankomst van trein 11.13 G. T. te Kampen begaven de deelnemers zich over de rijk met vlaggen getooide IJsselbrug naar het stadhuis, waar zij door den burgemeester, den Heer Mr. J. D. van Blommestein, werden verwelkomd en hen de eerewijn werd aangeboden. De voorzitter bedankte namens den Bond voor de gastvrije ontvangst.

Na eene korte pauze, waarin gelegenheid gegeven werd om te lunchen, werd de vergadering in de societeit »het College'' geopend. Het jaarverslag werd door den secretaris gelezen en door de vergadering bij acclamatie en onder dankbetuiging goedgekeurd. Over de rekening van den penningmeester werd namens de commissie voor het nazien der rekening verslag uitgebracht door Mr. J. Nanninga Uytterdijk, waaruit bleek dat de ontvangsten *f* 1044.42 hebben bedragen en de uitgaven *f* 653.06⁵, zoodat een batig saldo van *f* 391.35⁵ kon worden gevoegd bij het batig slot van vorige jaren. Eenige rekeningen zijn echter nog niet aangeboden. Overeenkomstig het advies van de Commissie werd de rekening en verantwoording goedgekeurd en de penningmeester gedechargeerd onder dankbetuiging voor het accuraat beheer.

Hierna wordt aan Mr. J. C. Overvoorde het woord gegeven tot toelichting van de door hem bij het Bestuur ingediende en door het Bestuur overgenomen voorstellen.

Tot toelichting van het eerste voorstel, luidende:

»De Algemeene vergadering draagt het Bestuur op om, in samenwerking met het Instituut voor Ned. Indië, eene commissie te benoemen voor het bijeenbrengen van gegevens over de nog in Nederland aanwezige gebouwen of bouwfragmenten afkomstig van de V. O. C. en de W. I. C. — en verleent hieraan een crediet van *f* 200.»

wijst spreker op het groot belang van de Indische Compagniën op de ontwikkeling van de welvaart, handel en zeevaart en op de beteekenis van Nederland als Koloniale mogendheid. Het is daarom een daad van piëteit om althans te trachten de gegevens bijeen te brengen over wat nog in

ons land bewaard bleef van de gebouwen, die het tooneel waren van de werkzaamheid dezer Compagnieën in het vaderland, en hiertoe is te meer aanleiding, nu deze gebouwen hunne oorspronkelijke bestemming verloren hebben en zij van verschillende zijden door gevaar voor te niet gaan worden bedreigd.

Er is alle reden om spoedig de nog te verkrijgen gegevens te verzamelen en het is daarom ongewenscht te wachten op de definitieve beschrijving door de Rijkscommissie voor de monumenten, die wellicht eerst over geruimen tijd zal kunnen verschijnen wegens de daarvoor vereischte uitgebreide en belangrijke voorafgaande onderzoekingen.

Hier geldt het een streng omschreven terrein, waarbij voor het bijebrengen van gegevens de samenwerking wordt vereischt van hen, die hunne studie maakten van de speciale geschiedenis der Compagnieën en van hen, wien de gebouwen uit oudheidkundig oogpunt ter harte gaan. Het verheugt spreker daarom dat het Instituut zich tot samenwerking heeft bereid verklaard. Ter tegemoetkoming aan de te maken onkosten voor reizen, vergaderingen en afbeeldingen is een crediet noodzakelijk en hiertoe wordt voor het ten laste van den Bond komend gedeelte *f*200.— gevraagd. Waarschijnlijk zal niet over dit geheele bedrag beschikt worden.

Over de wijze van publicatie der bijeen te brengen gegevens kunnen nader voorstellen van de te benoemen commissie worden verwacht. Het ligt in de bedoeling hierover in overleg te handelen met het Instituut. De kosten voor publicatie zijn niet in het gevraagd crediet begrepen.

Het voorstel wordt algemeen met instemming ontvangen en bij acclamatie aangenomen.

Het tweede voorstel luidt:

»De Algemeene vergadering noodigt het bestuur uit om eene commissie te benoemen, om na te gaan welke wettelijke maatregelen overeenkomstig de toelichting door Mr. J. C. Overvoorde in de vergadering veïstreckt, voor Nederland geschikt en gewenscht zijn in het belang van het behoud van monumenten en verleent hiertoe een crediet van *f*200.»

Bij de toelichting wijst Mr. Overvoorde er op hoe door hem reeds in de Algemeene vergadering te Edam de noodzakelijkheid werd aangetoond om door den Staat te doen waken tegen verdere vermindering van de toch reeds te zeer geslonken monumentenschat. In de toelichting in het *Bulletin*, die later ook afzonderlijk als brochure werd uitgegeven, wees spreker op de verschillende wijzen, waarop in het buitenland door den Staat in het belang der monumenten werd gewaakt en hij stelde hierbij op den voorgrond het in de eerste plaats vereischte: de beschrijving van hetgeen nog behouden bleef. Daarvoor moest in de eerste plaats de hulp

der Regeering worden ingeroepen. Het door den Bond hierop ingediende adres, hetwelk door verschillende oudheidkundige en bouwkundige vereenigingen werd gesteund, had het succes dat door de Regeering eene Rijkscommissie voor de beschrijving van monumenten werd benoemd, van wier goede werkzaamheid de verschillende reeds verschenen verslagen het bewijs leveren.

Thans is het tijdstip aangebroken om ook de actie voor de invoering van wettelijke maatregelen tot bescherming van monumenten ter hand te nemen. Spreker wijst op enkele punten als: verplichte aangifte en regeling van toezicht bij vondsten, vóórkooprecht van den Staat, verbod van uitvoer, de regeling der »monuments classés» in Frankrijk, het toezicht op monumenten in bezit van openbare lichamen, het rekening houden met de ligging van monumenten bij de vaststelling van rooilijnen, enz., enz., waarvoor reeds in verschillende staten bepalingen zijn gemaakt, waarvan door prof. Mr. Molegraaf in een der vergaderingen van het Utrechtsch genootschap nog kort geleden een uitvoerig overzicht werd gegeven.

Bij de vaststelling van dergelijke bepalingen komt men echter licht in botsing met bestaande rechten of vooroordeelen en het is daarom noodzakelijk dat men, wil met succes een beroep op den wetgever gedaan worden, alleen datgene uit de reeks van elders reeds ingevoerde of gewenschte bepalingen overneme, wat én praktisch uitvoerbaar bleek, én in overeenstemming is met de hier geldende rechtsbegrippen. Het is daarom gewenscht, de vele regelingen niet alleen te toetsen aan de wenschen der oudheidkundigen, maar tevens hierover het oordeel te hooren van personen, doorkneed in de toepassing van het bestaande recht of vertrouwd met de voorbereiding van het wordend recht. Door eene bespreking in eene commissie van oudheidkundigen en mannen van de praktijk, kan een gezond program van actie worden verkregen, dat wel niet alles zal omvatten, wat ooit werd gewenscht, maar waaraan althans dit voordeel verbonden is, dat de verwezenlijking der desiderata binnen een afzienbaar tijdstip mogelijk te achten is. Spreker vertrouwt dat voor een dergelijk program ook buiten den Bond van vele zijden steun en medewerking zal verkregen worden.

Het voorstel wordt algemeen met groote instemming ontvangen en met algemeene stemmen onder applaus goedgekeurd.

Het laatste voorstel is van meer huishoudelijken aard.

Bij de oprichting van den Bond werd ook besloten tot het uitgeven van een Bulletin, dat voor de leden een overzicht zoude geven van de belangrijkste feiten op oudheidkundig gebied. Dank zij veler medewerking nam het orgaan van den Bond in belangrijkheid toe en vonden hierin reeds verschillende artikelen plaatsing, die aan het Bulletin eene eervolle plaats verzekerden onder de periodieken op oudheidkundig- en kunstgebied. Bij den oorspronkelijken opzet moest rekening gehouden worden met de

toen nog zwakke draagkracht van den Bond en werd de spaarzaamheid betracht. Het uiterlijk van het Bulletin, voldoende voor den eersten opzet, is thans onvoldoende, nu het Bulletin zich heeft ontwikkeld; het is daarom gewenscht het op meer onbekrompen wijze uit te geven en het ook uiterlijk aantrekkelijker te maken door beter papier, grooter druk en formaat en rijker illustratie. Hiervoor zal echter ongeveer *f* 300 à *f* 400 per jaar vereischt zijn en tot deze blijvende verhooging van het budget wenscht spreker niet over te gaan zonder speciale goedkeuring der vergadering. Hij stelt daarom voor:

»De Algemeene vergadering verklaart in te stemmen met de voorstellen tot uitbreiding en verbetering van het Bulletin in de vergadering ontvouwd en machtigt het Bestuur de hiervoor noodige fondsen beschikbaar te stellen.»

De Heer Haverkorn van Rijsewijk vraagt eenige inlichtingen over het beoogde formaat en maakt bezwaar om een folio uitgave te creëren. Deze spreker verklaart zich echter gerustgesteld na de mededeeling dat speciaal een wat breeder formaat wordt gewenscht, ten einde gelegenheid te verkrijgen tot het plaatsen van grooter illustraties.

De heer J. Kalf klaagt over de slechte afdrukken van vele cliché's en geeft in overweging om bij de nieuwe serie tevens een nieuwen drukker te nemen. Het Bestuur verklaart hierop de aandacht te zullen vestigen van de Commissie van Redactie.

Het voorstel wordt hierna bij acclamatie goedgekeurd.

Aan de orde is thans het schrijven, ontvangen van het Bestuur van den Bond van horlogemakers, waarbij dit verzoekt om steun bij de inrichting van zijn nieuw museum door het nemen van eenige aandeelen in de renteloze leening. Dit voorstel wordt warm gesteund door de H.H. Jhr. Mr. J. A. Feith en P. Haverkorn van Rijsewijk, die voorstellen om door den Bond 20 aandeelen à *f* 5 te doen nemen.

Mr. Overvoorde wijst op het laat inkomen van de aanvraag, waardoor het Bestuur niet in de gelegenheid was om tijdig hierover van gedachten te wisselen. Ook om dergelijke niet tijdig te overziene voorstellen voor het vervolg tegen te gaan, stelt hij voor om het voorstel aldus te wijzigen, dat de vergadering het verzoek in handen stelt van het Bestuur en dat machtigt om, des gewenscht, tot *f* 100 aandeelen te nemen. Na eenige discussie, waarbij bleek dat het Bestuur tegen het verleenen der subsidie zelf voorloopig geen overwegend bezwaar had, werd het amendement door de voorstellers overgenomen en het aldus gewijzigd voorstel met algemeene stemmen goedgekeurd.

Vervolgens wordt overgegaan tot de behandeling der huishoudelijke aangelegenheden. De aftredende bestuursleden Mr. J. C. Overvoorde, Jhr. B. W. F. van Riemsdijk en Jhr. Mr. F. v. Rijkevorsel worden bij

acclamatie herbenoemd en in de vacature, ontstaan in de Redactie van het Bulletin door het bedanken van de H.H. E. W. Moes en A. Pit, wordt voorzien door de benoeming van de H.H. Mr. A. Beets en Dr. W. Martin, die reeds voorloopig door de Redactie in overleg met het Bestuur hiertoe waren uitgenoodigd.

Als plaats van bijeenkomst voor 1908 wordt 's Hertogenbosch gekozen, waarna door Dr. C. Hofstede de Groot wordt voorgesteld om vergadering en bezoek aan de stad te splitsen, hetzij door twee dagen achtereenvolgend voor de vergadering te bestemmen, hetzij door de vergaderingen te splitsen en des zomers alleen een tocht te maken en des winters eene vergadering te houden voor de te behandelen onderwerpen.

Mr. Overvoorde herinnert er aan dat in 1908 het 10-jarig bestaan van den Bond wordt gevierd. Wellicht zoude dan de proef genomen kunnen worden om de vergadering twee dagen te doen duren, zoo noodig door hieraan een bezoek aan Bommel of Cuilemburg te verbinden.

Nadat door Dr. Hofstede de Groot en den Heer Haverkorn van Rijsewijk nader op het houden van eene tweedaagsche vergadering is aangedrongen, wordt door den Voorzitter namens het Bestuur beloofd om dit punt in overweging te nemen.

Door Mej. Baelde wordt verzocht om zoo mogelijk de leden afzonderlijk en eenigszins langer vóór de vergadering te convoceeren. Het Bestuur wijst op de hieraan verbonden bezwaren, doch zegt ook hieraan nadere overweging toe.

Voor het nazien der rekeningen worden benoemd de H.H. Jhr. Mr. J. A. Feith en Jhr. Mr. A. F. O. van Sasse van IJsselt, die zich bereid verklaren deze benoeming te aanvaarden.

Ten slotte wordt door den Heer F. A. Hoefer eene korte mondelinge toelichting gegeven van de te bezichtigen gebouwen, waarna de vergadering door den Voorzitter na rondvraag wordt gesloten.

Hierna wordt onder leiding van de H.H. F. A. Hoefer, A. J. Reyers en Mr. J. Nanninga Uytterdijk een rondgang door de stad gehouden, waarna de leden zich aan een gemeenschappelijken maaltijd vereenigden, welke besloten werd door een concert, aangeboden door den burgemeester van Kampen.

J. C. OVERVOORDE,
Secretaris.

Jaarverslag van den Nederlandschen Oudheidkundigen Bond over het vereenigingsjaar 1906-1907.

Het afgelopen vereenigingsjaar toont weder menig lichtpunt voor hen, die belangstellen in Nederland's kunstschaten en historische herinneringen. In verschillende gemeenten werd belangstelling getoond in de dikwijls in droevigen toestand verkeerende monumenten; bij een aantal dezer is reeds

met de hoogst noodzakelijke werken tot behoud begonnen en bij andere zijn de plannen hiertoe in ernstige overweging. Rijk, provincies, gemeenten en particulieren toonden door hun financieelen steun hunne belangstelling. Toch blijft er op dit gebied nog te veel te doen. Voor ernstige vandalismen bleef ons land dit jaar echter gelukkig behoed, al mocht ook enkele malen gevaar dreigen voor sommige monumenten. In de meeste gevallen kon een ernstig verlies voorkomen worden door tijdig de betrokken besturen te wijzen op de waarde van de bedreigde kunstschaten. Gewoonlijk ontbreekt niet zoozeer de goede wil als de juiste kennis en veel goeds kon reeds worden bereikt door het oordeelkundig optreden van de Rijkscommissie voor de Monumenten, de Provinciale Archeologische Commissies in Gelderland, Utrecht en Zuid-Holland en de lokale vereenigingen. Het Departement zelf gaf hierbij het krachtig voorbeeld.

Wil echter met goed succes worden opgetreden, dan is het van het meeste belang, dat vooral tijdig van voorgenomen veranderingen of vereemdingen bericht worde ontvangen en hierbij kan een goed werk worden verricht door de vele adhaerenten van den Bond, die over alle deelen van het land zijn verspreid en door hunne maatschappelijke positie gewoonlijk tijdig op de hoogte kunnen zijn van een dreigend gevaar.

Reeds werd eenige malen een gevaar afgewend door het tijdig ontvangen bericht van een der corresponderende leden, doch nog te veel blijken zij nalatig in hetgeen in dezen hun aangewezen taak, ja hun plicht te achten is. Men wacht met een bericht, omdat men meent, dat wat plaatselijk bekend is, ook wel elders zal zijn doorgedrongen, of dat wel anderen zullen hebben gedaan, wat men zelf had moeten doen, en onthoudt daardoor aan het Bestuur de gegevens, die noodzakelijk zijn voor de goede uitoefening van zijn taak. Vergun mij daarom met nadruk een beroep te doen op U aller medewerking. Elk tijdig bericht *kan* medewerken tot behoud, elk nalaten van tijdige melding *kan* de oorzaak zijn van den ondergang van een monument. Wie verzuimt tijdig eenig bericht te zenden, draagt daardoor mede een deel van de schuld, indien later blijkt dat het behoud niet meer te verzekeren is. Ik herhaal daarom mijn ernstig verzoek om steeds tijdig bericht te zenden van alles, wat het behoud van Neerland's kunstschaten bedreigt.

Op het gebied der Musea valt te wijzen op de krachtige ontwikkeling van het Provinciaal Museum te Gröningen en de nieuwe en veel verbeterde inrichting van het Rijks-Museum van Oudheden te Leiden. Onder de kundige leiding van zijn uitnemenden directeur met zijn voor de taak zoo goed berekenden staf, is hier met beperkte middelen een succes behaald, waarmede wij den Heer Holwerda van harte gelukwenschen.

Te Delft werd dit jaar de oudheidkamer overgebracht naar de bovenlokalen van het Prinsenhof en te Amsterdam werd begonnen met aan het Stedelijk Museum eene afdeeling van lokale geschiedenis te verbinden.

Verschillende musea verkregen dit jaar belangrijke aanwinsten, deels in het Bulletin vermeld, waarbij weder meermalen de goede werking en de krachtige steun der Vereeniging Rembrandt werd ondervonden.

Met groot genoegen vermelden wij ten slotte de benoeming van een hoogleeraar in de Nederlandsche Kunstgeschiedenis aan de Hoogeschool te Utrecht en de instelling van een buitengewoon hoogleeraarschap te Leiden. Niet slechts wordt hierdoor de gelegenheid geboden voor meerdere kennis en degelijke studie onzer belangrijke kunstgeschiedenis, doch tevens zal, naar wij hopen, door de instelling van deze professoraten de belangstelling gewekt worden bij een groot deel der studeerenden, die later in allerlei betrekkingen geroepen worden om mede te beslissen over het behoud van Holland's kunstschaten.

Door den Bond werd meermalen in het belang van Nederland's oudheden gewerkt. De Commissie, die den 4 Juli 1903 werd benoemd om advies uit te brengen over de voorstellen van Dr. Hofstede de Groot, kwam met haar rapport gereed, hetwelk in het Bulletin werd afgedrukt. Een woord van erkentelijkheid zij hier geuit voor de vele moeite, die de Commissie zich voor de behandeling der haar ter overweging gegeven punten heeft getroost en voor de heldere en degelijke samenstelling van het rapport. De Commissie voor de bouwkundige termen droeg de voorbereiding op aan den Heer F. A. Hoefer, die geregeld hiervoor werkzaam bleef. De financiën van den Bond zijn bevredigend en toonen weder eenige versterking, vergeleken bij vorige jaren. Er werden 17 corresponderende leden benoemd, terwijl er 11 door overlijden aan den Bond ontvielen. Deze telt thans 31 aangesloten vereenigingen, 29 directeuren en wetenschappelijke ambtenaren en 271 corresponderende leden.

In de samenstelling van het Bestuur kwam geene verandering; in die van het Bulletin ontstonden twee vacatures door het bedanken van de HH. E. W. Moes en A. Pit, waarin tijdelijk werd voorzien door de benoeming van de HH. Mr. N. Beets en Dr. W. Martin. Het zij hier de plaats om U voor te stellen een warm woord van dank te brengen aan de afgetreden redactieleden, aan wier krachtige medewerking het Bulletin zooveel te danken heeft.

In de sinds de vorige jaarvergadering verschenen 6 afleveringen van het Bulletin werden artikelen of mededeelingen opgenomen van de H. H. Mr. N. Beets, Mr. P. C. J. A. Boeles, Dr. H. J. de Dompierre de Chaufepié, D. W. van Dam, Jac. van Gils, Mevr. J. Goedkoop—de Jongh, Mr. R. E. Hattink, J. A. Heuff, L. C. Hezenmans, F. A. Hoefer, Dr. J. H. Holwerda, J. R. baron van Keppel, A. O. van Kerkwijk, J. Kloos, Dr. W. Martin, E. W. Moes, Ad. Mulder, Mr. S. Muller Fzn., Mr. J. C. Overvoorde, A. Pit, Jhr. B. W. F. van Riemsdijk, Jhr. Mr. J. Six, Dr. W. Vogelsang en J. J. Weve.

Bij de redactie zijn eenige wijzigingen betreffende de inrichting van het Bulletin in overweging, teneinde dit zoo mogelijk nog meer aan het

doel te doen beantwoorden. De redactie rekent hierbij op U aller medewerking.

Ten slotte rest mij de aangename plicht een woord van dank te betuigen aan het Gemeentebestuur voor de aan den Bond bereide ontvangst, aan de verschillende besturen, die aan de bezoekers toegang verleenden tot hunne belangrijke gebouwen, en in het bijzonder aan de H. H. F. A. Hoefer, Mr. J. Nanninga Uytterdijk en A. J. Reyers, die de geheele voorbereiding van deze vergadering hebben op zich genomen en onder wier deskundige voorlichting wij straks het interessante Kampen nader hopen te leeren kennen.

J. C. OVERVOORDE, *Secretaris*.

Onuitvoerbare bepalingen in testamentaire beschikkingen.

Naar aanleiding van het belangrijk rapport over de door Dr. C. Hofstede de Groot besproken punten, afgedrukt in het *Bulletin*, 8ste jaargang blz. 10, werd door het Bestuur van den Bond het navolgende schrijven gericht aan het Bestuur van de Broederschap van Notarissen in Nederland, hetwelk door opname in het orgaan van de Broederschap algemeene verspreiding vond onder de H.H. notarissen:

Leiden, 20 Augustus 1907.

Eenige jaren geleden werd door Dr. C. Hofstede de Groot in eene vergadering van den Nederlandschen Oudheidkundigen Bond gewezen op het bezwaar, dat vele oude legaten en stichtingen op kunstgebied goed bedoelde, doch thans verouderde bepalingen bevatten, die het nut van deze instellingen of legaten onnoodig beperken. Er werd hierop eene commissie benoemd om na te gaan in hoeverre het mogelijk en wenschelijk zoude zijn, om eene wetswijziging uit te lokken, die de gelegenheid zoude scheppen om wijziging te brengen in de verouderde bepalingen ten behoeve van openbare verzamelingen.

In het rapport dezer commissie, opgenomen in het bulletin van den Bond, jaargang 1907, bl. 10—13, wordt ontraden om de mogelijkheid te scheppen, eens gemaakte bepalingen te wijzigen, o.a. daar hierdoor het maken van beschikkingen in het algemeen belang waarschijnlijk niet zoude bevorderd worden. Tevens wordt echter met nadruk de wenschelijkheid betoogd om voor het vervolg zooveel mogelijk te voorkomen, dat bij beschikkingen als hier bedoeld beperkende bepalingen worden gemaakt, welke bij veranderde tijdsomstandigheden hoogst belemmerend kunnen werken en het doel der instelling zelfs in gevaar brengen en aan latere beheerders slechts tal van moeilijkheden veroorzaken zonder eenig voordeel voor de betrokken instelling. Als voorbeelden van ongewenschte

belemmerende bepalingen wijzen wij u op de verplichting om bepaalde collecties afzonderlijk te plaatsen, zooals bij de legaten Van der Hoop, Dupper enz., die eene goede ordening van de geheele verzameling belemmeren, op verbod van uitbreiding of ruiling, gelijk bij het Museum Meermano-Westhreenianum, het binden aan een bepaald gebouw of aan een hoog entree, gelijk bij de legaten Willett-Holthuyzen en Lopez-Suasso, enz.

Waar belangrijke beschikkingen gewoonlijk niet worden gemaakt zonder voorkennis van een notaris, meenen wij het bovenstaande aan uwe aandacht te moeten onderwerpen en u uit te noodigen om dit schrijven door plaatsing in uw blad onder de oogen van H.H. notarissen te brengen, opdat zij in voorkomende gevallen hunnen invloed aanwenden om althans voor het vervolg te voorkomen, dat goed bedoelde beschikkingen in het algemeen belang worden geschaad door te beperkende, voor de toekomst ongewenschte bepalingen.

Namens het Bestuur van den Nederlandschen
Oudheidkundigen Bond,

(*gez.*) B. W. F. VAN RIEMSDIJK, *Voorzitter.*

(») J. C. OVERVOORDE, *Secretaris.*

Het Bestuur ontving over dit onderwerp eene uitvoerige nota van Dr. C. Hofstede de Groot, die op zijn verzoek echter eerst later zal gepubliceerd worden.

Nederlandsche Musea.

Musea.

In het Münchener Jahrbuch der Bildenden Kunst (I Halbband 1907) geeft de heer A. Pit, directeur van het Nederlandsch Museum te Amsterdam, naast een artikel over een der belangrijkste aanwinsten van dat museum, een stucco van Jacopo della Quercia, een kort opstel, Museums-Erfahrungen betiteld, waarin hij nogmaals zijne reeds in het Zeitschrift für Museums-kunde geuite meeningen over de inrichting van musea formuleert.

Een correspondentie tusschen een zeer bekend, ervaren architect en een museum-directeur had het den heer Pit gemakkelijk gemaakt het »tragisch conflict» dat tusschen den bouwmeester en den directeur van een museum denkbaar is, weer eens het grootere publiek duidelijk voor oogen te stellen.

De directeur moest een kapitaal stuk ceramiek, een Robbia-relief, exposceren. Daar op de eenig mogelijke plaats een kleurige ornament-streep

het stuk zeer zou schaden, vroeg hij den architect die wel te willen overkalken en aan het relief een egaal wit of grijswit fond te geven. De architect meende in het belang van de harmonische eenheid van zijn bouwwerk niet aan dat verzoek te kunnen voldoen.

Ziedaar dus het conflict. Aan de eene zijde een museum, zóó versierd dat de verschillende kamers en zalen in zulken samenhang staan dat men van een harmonie, van een onaantastbare veel-eenigheid moet spreken. Aan den anderen kant een verzameling sculpturen, meubels, metaal-bewerkingen, ceramiek, stoffen enz. die in dit museum op de meest genietbare wijze tentoongesteld moet zijn.

Waar dan de »harmonie» van het gebouw wit aangestreaken wanden met bont gekleurd ornament, maar tevens kaal gelaten baksteenmuren eischt, wordt het een niet aangename opgave de verschillende naar fabrikaten óók harmonisch saamgevoegde ceramiek-producten met hun zachte kleurspelingen, tot hun recht te brengen. En voor den armen beschouwer is het bijna onmogelijk de blad-dunne glazen der 16^e en 17^e eeuw, het fijne oude zilverwerk, de geraffineerde Louis XVI meubelen in die door baksteen-muren omgeven nieuw-gothische ruimten te bewonderen.

Men is, aldus de schrijver, geneigd zich af te vragen: wat is hier de lijdende partij: het geexposeerde of het harmonische museum-paleis?

Mocht men het voor het museum willen opnemen dan zou het eenig mogelijke blijken alle te exposeeren voorwerpen er verre van te houden om het bouwwerk als zoodanig, met de buste van den architect in de voorhal, ongerept aan het bewonderend nageslacht over te laten.

Voor deze uiterste consequentie van het l'Art pour l'art zal echter wel geen genoegzaam verlichte regeering te vinden zijn. Alles wijst er dan ook wel op dat meer en meer bij den bouw van een museum rekening zal worden gehouden met de velerlei voorwerpen die, goed begrepen, een ruimte tot schoonste sieraad kunnen zijn. Bij de museum-inrichtingen der laatste tientallen van jaren heeft men de nog bij den bouw van het Münchener Nationalmuseum en van het Amsterdamsch Rijksmuseum geldende grond-beginselen laten varen. Zoowel in het Berlijnsch museum als in het Musée de l'Union des Arts décoratifs te Parijs heeft men de wanden eenvoudig wit gelaten of rustige, zorgvuldig gekozen stofbespanningen als achtergronden aangebracht.

Ook bij den bouw van het Londensch museum dat de schatten van het pakhuisachtig S. Kensington Museum zal moeten herbergen, houdt de bouwmeester vóór alles rekening met de wenschen van den toekomstigen heer des huizes: het museumbestuur.

N. BEETS.

Mauritshuis.

Sedert de laatste opgave is het Mauritshuis tijdelijk verrijkt met een klein schilderijtje van Jan Vermeer van Delft, voorstellende een meisje aan een tafel zittend, met een fluit in de hand. Over deze schilderij, door Dr. Bredius ontdekt en door den te Brussel wonenden eigenaar welwillend in bruikleen afgestaan, schreef ik uitvoeriger in *Onze Kunst*, Juli 1907, naar welk opstel ik voor nadere details verwijs.

Een curieuse aanwinst der in het Mauritshuis zoo kleine schaar van »primitieven» is de door den directeur in Spanje gekochte, thans in bruikleen gegeven Pietà (halve figuren tegen rood-bruinen fond), van den Vlaamschen schilder, dien men vroeger den Waagen'schen Mostaert noemde maar die meer en meer, naar de hypothese van Hulin in zijn »Catalogue critique» der Brugsche tentoonstelling van 1902, wordt geïdentificeerd met den Brugschen meester Adriaen Ysenbrant.

De schilderij, coloristisch sterk onder den invloed van Gerard David, vertoont vooral in de Madonna mooie kwaliteiten. Ze is op paneel geschilderd, boven rond, hoog 0.192 M., breed 0.155 M. W. M.

Teylers Museum te Haarlem.

De in portefeuilles bewaarde teekeningen en prenten zijn voortaan niet dan Dinsdag's en Vrijdag's van 1 tot 3 uur te bezichtigen na schriftelijke aanvraag aan den nieuwen conservator, den heer John. F. Hulk.

Wij hopen en vermoeden dat dit slechts een tijdelijke maatregel is.

Vereenigingen.

Middelburg.

In Juli II. is opgericht eene »Vereeniging tot instandhouding van oude gebouwen te Middelburg», wier werkkring blijkt uit de beide eerste artikelen der ontwerpstatuten:

ARTIKEL 1.

Het doel der Vereeniging is:

a. het bevorderen van de instandhouding van alle gebouwen of hunne onderdeelen, die uit een oogpunt van kunst, oudheid of geschiedenis belangrijk zijn;

- b.* het tegengaan van onoordeelkundige restauratie en het bevorderen van het herstellen van reeds aangebrachte verminkingen;
- c.* het verzamelen van gegevens over de sub *a* omschreven gebouwen of hunne onderdeelen.

ART. 2.

Zij tracht dit doel te bereiken door:

- a.* het aanleggen en bijhouden van een register van alle gebouwen of hunne onderdeelen, die uit een oogpunt van kunst, oudheid of geschiedenis belangrijk zijn;
- b.* het door woord of schrift vestigen van de aandacht van particulieren en autoriteiten op den toestand van in hun beheer of eigendom zijnde gebouwen en het aandringen op oordeelkundige verbetering daarvan;
- c.* het aankweken van kennis en waardeering der bouw- en aanverwante kunsten in verband met het in Middelburg nog aanwezige;
- d.* het geven van advies en zoo noodig van subsidie voor restauraties;
- e.* het houden van voordrachten, besprekingen en tentoonstellingen; en
- f.* in het algemeen het nemen van alle wettige maatregelen, welke strekken tot verwezenlijking van het in art. 1 beoogde doel.

Door de vrijgevigheid van den heer J. A. Frederiks, corresponderend lid van den Oudheidkundigen Bond, is de vereeniging reeds dadelijk in het bezit gekomen van eenig kapitaal. Bij het vertrek van genoemden heer van daar naar 's-Gravenhage had zich nl. eene commissie gevormd om namens de burgerij zijne verdiensten, voornamelijk wat betreft de verfraaiing van Middelburg, te huldigen. Den 16^{en} Juli jl. werd den heer Frederiks dit huldeblijk, bestaande uit eene fraai gecalligrapheerde en geillumineerde opdracht met de namen der deelnemers in portefeuille benevens f 642,50 in contanten aangeboden. Bij de aanvaarding verklaarde de heer Frederiks tevens deze geldsom te bestemmen ten behoeve der pas opgerichte Vereeniging tot instandhouding van oude gebouwen. Men begrijpt, hoezeer deze beslissing wordt op prijs gesteld.

R. FRUIN.

Verslagen.

Jaarverslag van de vereeniging „Oud-Dordrecht” 1906—1907.

»Bijzonder belangrijke gebeurtenissen, die vermelding verdienen, hadden niet plaats», gelijk het verslag zelf vermeldt en wij zouden ons dus kunnen bepalen bij de vermelding van enkele aanwinsten, als een gevelsteen uit het huis Riedijk 47, fragmenten van de huizen Wijnstraat

78 en 80 en een matrijs, afkomstig van de Munt te Dordrecht, ware het niet dat het terug vragen van de onder n°. 532 en 1452 van den catalogus vermelde in bruikleen gegeven voorwerpen ons tot eene opmerking noopt.

Is het namelijk niet gewenscht dat onze musea eenigszins voorzichtig zijn met het in bruikleen aanvaarden van voorwerpen? Hierdoor toch wordt de aandacht van vreemden hierop gevestigd en het gevaar is niet denkbeeldig, dat hierdoor juist wordt bevorderd, dat de voorwerpen een weg naar het buitenland vinden. De aanmerking betreft niet de hier bedoelde zaken, die reeds sinds de oprichting van het Museum daar waren en ieder zal een bruikleen van langeren tijd, zooals b. v. de schitterende collectie van Dr. Bredius in het Mauritshuis, slechts kunnen toejuichen, doch daarnaast zijn gevallen bekend, waarbij juist het in bruikleen geven tot verkoop naar buiten leidde, zoodat de korte tijd van bruikleen slechts eene kosteloze reclame was ten bate van den in bruikleen gever.

Ware het daarom niet gewenscht dat, behoudens speciale gevallen, de musea alleen die voorwerpen in bruikleen aannamen, waarvan de eigenaars bereid waren om zich te verbinden die niet binnen een bepaalden tijd, b. v. 5 jaar, terug te vragen, en dat in elk geval een opzeggingstermijn worde vastgesteld om te plotselinge opvraag tegen te gaan?

Verslag van den toestand van het Stedelijk Museum te Haarlem over het jaar 1906.

In het verslag wordt herinnerd aan het raadsbesluit tot aankoop van het Ned. Herv. Weeshuis en aangrenzende perceelen voor de stichting van een nieuw museum. Onder de aanwinsten valt te wijzen op een schilderij van Johannes Hals, »Vroolijk Gezelschap», in bruikleen ontvangen van den Heer J. Krol Kz. en een werkbank om wevers-rieten te vervaardigen uit 1648, die door de Commissie werd aangekocht. Een schilderij van Aart van der Neer werd teruggevraagd en een schilderij van Jan de Bray »Regenten van het Leprooshuis» werd gerestaureerd.

Verslag over den toestand van het Stedelijk Museum „de Lakenhal” gedurende het jaar 1906.

Zooals van zelf spreekt begint het relaas van de gebeurtenissen in het afgelopen jaar, geschreven door den secretaris der commissie, Mr. J. C. Overvoorde, met een herdenking van de Rembrandt-tentoonstelling, die in de Lakenhal werd gehouden en waarvoor tevens een collectie van Leidsche meesters tijdelijk was bijeengebracht.

Het verslag noemt de namen der inzenders en die der vertegenwoordigde

meesters, bespreekt de veranderingen die voor deze tijdelijke expositie in het Museum noodig bleken en wijst op de voordeelen die deze tentoonstelling ook indirect voor het Museum heeft afgeworpen.

Verder nemen we over:

»Een der kleine zalen op de eerste verdieping, werd opnieuw behangen en een gothisch leeren koffertje met ijzeren beslag werd door bemiddeling van den Heer A. Pit te Amsterdam gerestaureerd. Van het voor restauratie van schilderijen beschikbaar crediet werden de twee buitenluiken van het altaarstuk van Cornelis Engebrechtsz (Catal. No. 1030) gerestaureerd.»

Voorts werden eenige maatregelen genomen tegen diefstal van voorwerpen en schilderijen, waarbij echter in 't oog werd gehouden: »de mogelijkheid van het noodige snel afnemen bij brand of ander gevaar».

Van een serie oude tooverlantaarnplaatjes werden eenige van de belangrijkste geëxposeerd in een hiervoor door den concierge gemaakte omraming.

Namens de Commissie werd aan de Commissie van Endegeest bericht gegeven van het gevaar voor beschadiging van een op Endegeest nog aanwezige driekante zuil met beeldwerk uit het jaar 1723. »De commissie mocht later vernemen, dat deze zuil thans weder is opgesteld en tegen ondergang en beschadiging is gevrijwaard.»

Een belangrijke aanwinst voor de lokaliteit mag genoemd worden de aankoop van het naast de Lakenhal gelegen perceel Oude Singel No. 34. Zoowel voor eventueele uitbreiding der verzamelingen, alsook om te voorkomen, dat naast het Museum een of ander voor de collectie gevaarlijk bedrijf wordt gevestigd kan deze maatregel van nut zijn.

»Het aantal bezoekers bedroeg dit jaar 28310, welk buitengewoon hoog getal verkregen werd door het groot aantal bezoekers der Rembrandt-tentoonstelling, die door 13842 personen werd bezocht,» waarvan ongeveer 70 procent ook het Museum bezichtigden.

De verzameling werd verminderd door het opvragen van een in bruikleen gegeven crayon-portret van J. le Francq van Berkhey en door het ontvreemden van een silhouet-portretje van Antoine v. d. Woordt (Catal. No. 2864) en twee koperen maatjes, alles gelukkig voorwerpen van weinig waarde. Naar het archief werden overgebracht: het charter van het verleenen van het stadswapen door Napoleon in 1813 en een charter van Calais, betreffende den lakenhandel, van 1450 (Catal. No. 2697 en 2074).

Aanwinsten:

Geschenken: Steenen corridorpoortje, afkomstig uit het perceel Rapenburg 53, door J. N. Botermans.

Eenige koperen duiten, te Leiden gevonden. C. v. Spall en Duivenaar.

Zilveren draagpenning van het Leidsche Studenten-dispuutgezelschap Operam Demus (1906). Dr. H. J. de Dompierre de Chateaufié te 's Gravenhage, en eenige andere draag- en gedenkpenningen.

Dessus de porte in gips, afkomstig van het perceel Oude Singel 72. Het bestuur der R. K. Militaire Vereeniging.

Een geslepen glas met Lod. XV schild en een ingegraveerd vers.

Een geslepen glas met twee samenverbonden handen waaronder: »de Vriendschap».

Twee glazen met randen en: »Concordia», benevens nog twee andere herinneringsglazen van 1837 en 1855.

De *aanwinsten van schilderijen* zijn de volgende:

Zelfportret door Jacob van Toorenvliet, 1685—1735, voorstellende een jongeling met bonte muts, op een borstwering geleund; gemerkt rechts onder. Geschenk v. Mr. J. C. Overvoorde.

Aangekocht: Schilderij van J. v. Staveren, anno 1637 (gemerkt J en S dooreen), voorstellende een lezenden kluisenaar bij een ruïne. In den trant van de vroegere werken van Gerard Dou.

Twee portretjes van Willem v. Mieris en zijn echtgenoot Agnet Chapman, door F. v. Mieris Jr.

Isaac Koedijk (1616 of 1617 — na 1677), leerling van Gerard Dou. Een jongen, treurend aan een tafel bij een dood vogeltje.

Voorts vermeldt het verslag nog de ingezonden verslagen van buitenlandsche Musea en de aanwinst van een grooten schoorsteentegel, uit de 17de eeuw — afkomstig uit het perceel Haarlemmerstraat 267 (hoog 0,83 breed 0,73). De tegel is in kleuren uitgevoerd, heeft in 't midden een klimmenden leeuw met wapen en een gemarmerden rand.

Met de vermelding van eenige medailles en penningen en een afbeelding uit het jaar 1840 van het huis hoek Breestraat en Steenschuur, eindigt de lijst.

Hierna volgt het verslag van den financieelen toestand. Van het door Mevrouw P. L. C. Driessen—Forckenbeck in 1905 voor aankoop beschikbaar gesteld bedrag werd nog geen gebruik gemaakt.

Wijzigingen in de samenstelling der Commissie hadden dit jaar niet plaats.

Wij kunnen niet nalaten den zoo ijverigen secretaris bij deze gelegenheid in overweging te geven, of het niet mogelijk en wenschelijk zou zijn de geschenken en aangekochte voorwerpen voortaan overzichtelijker onder verschillende hoofden te brengen, zooals men dat in de Verslagen der Rijks-musea gewoon is. Bedriegen wij ons niet, dan zou daardoor het Verslag veel aan bruikbaarheid winnen.

W. V.

Verslag over het voorgevallene in de Gemeente-Verzamelingen (te Utrecht) in 1906.

Het is altijd een eigenaardig bezwaar om uit het lijvig verslag van de Utrechtsche verzamelingen datgene naar voren te halen wat op het Museum betrekking heeft en het verwondert ons wel dat men er in

Utrecht nog niet toe gekomen is om de verslagen van archief en museum afzonderlijk te doen verschijnen. Men zoude daardoor een juister beeld verkrijgen van de ontwikkeling van het Museum dan thans mogelijk is.

De ijverige archivaris-directeur is niet gewoon zijn werken in stilte te verrichten. Uitvoerig wordt steeds bij elk, ook nog zoo onbeteekenend gedeelte der archiefwerkzaamheden stilgestaan, doch over het Museum klinkt weinig door, zoodat wij wel mogen aannemen, dat dit in 1906 weinig van zijn aandacht heeft vereischt. Het is trouwens door de goede zorgen van Mr. Muller reeds op zulk een hoogte gekomen, dat gelukkig niet ieder jaar belangrijk werk vermeld behoeft te worden. Toch kan hier gewezen worden op het verschijnen van een nieuwen Gids voor het Museum en het houden van enkele kleinere tentoonstellingen, waaronder een van de costumes in 1906 door den hoofdpersoon van de Maskerade gedragen.

Lofwaardig is het om te trachten het publiek naar het Museum te lokken door kleine tentoonstellingen. Aldus wordt de belangstelling gewekt. Doch is het niet wat Amerikaansche reclame om in een Museum van naam een tentoonstelling te houden van de in een studentenoptocht gedragen maskeradepakjes?

Merkwaardig treft ons een eigenaardige tegenspraak in het verslag.

Aan de uitnoodiging om in te zenden op de Bakkerijtentoonstelling te Amsterdam werd niet voldaan, omdat »verzending van voorwerpen uit openbare verzamelingen, altijd min of meer nutteloos en gevaarlijk, alleen bij groote uitzondering behoort plaats te hebben», doch slechts eenige regels tevoren zien wij dat aan B. en Ws. van Franeker verzocht werd om de herinneringen aan Anna Maria Schuerman, die een groote aantrekkelijkheid vormen van de oudheidkamer aldaar, voor eene tentoonstelling in het Utrechtsch museum tijdelijk af te staan. »Tot ons leedwezen» werd een weigerend antwoord ontvangen. Mij dunkt de directeur moest juist blijde geweest zijn, dat zijn opvatting over het »altijd min of meer nutteloos en gevaarlijk» uitleenen ook te Franeker werd gedeeld.

Onder de aanwinsten worden speciaal genoemd een Lod. XVI voordeur uit het huis de Hazewind aan de Stadhuisbrug, eenige afgietsels van klokken, eene groote verzameling oude drinkglazen en eenige 18de eeuwse tinnen kannen en bierpotten, die door de Regenten der Verenigde Gods- en gasthuizen in bruikleen gegeven werden.

Ten slotte vestigen wij de aandacht op de aan het verslag toegevoegde lijst van afgietsels naar zegels van Utrechtsche stichtingen en corporaties uit het Gemeentearchief.

Monumenten.

Bijdrage over het oude Orgel uit de St. Vituskerk te Naarden.

In de afdeeling beeldhouwwerken van het Nederlandsch Museum zijn

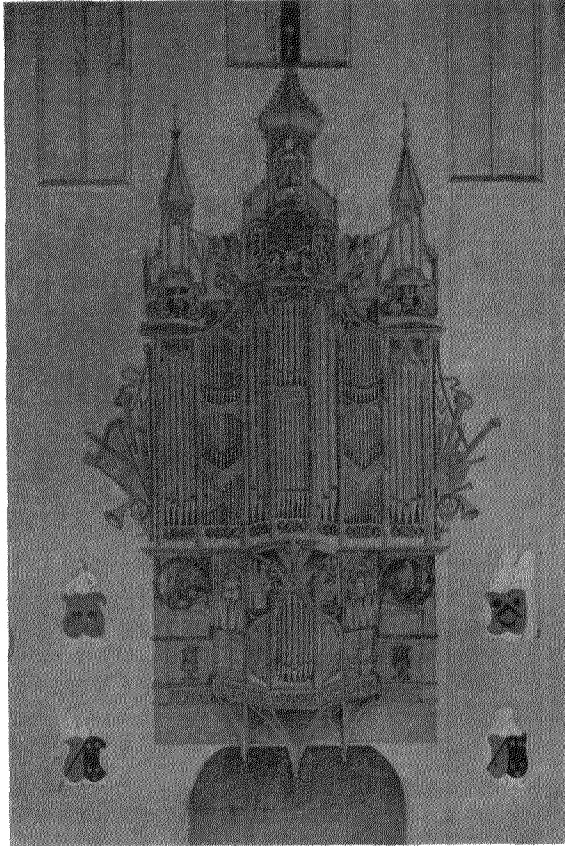

Fig. 1.

in bruikleen van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap een reeks van paneelen en fragmenten te vinden, die volgens overlevering afkomstig zijn van het oude orgel der St. Vituskerk te Naarden.

Vóór de nieuwe opstelling der beeldhouwwerken bij de uitgave van den Catalogus, waren deze paneelen, bedekt door een dikke, chocoladebruine saus, alle samen op één schot gespijkerd. Thans zijn ze, teneinde een gemakkelijker en aangenamer studie mogelijk te maken, van elkaar gescheiden en bij drie- en viertallen op stellingen bij de vensters opgesteld.

Het is onder die omstandigheden — onvermijdelijk in de

donkere zaal — niet altijd duidelijk, dat de thans gescheiden onderdeelen tot één geheel behoorden en *hoe* ze zich onderscheidenlijk tot dat geheel hebben verhouden.

Naar aanleiding van de tentoonstelling van Gooische Oudheden te Naarden, waarvoor het Nederlandsch Museum een stel fotografieën liet maken van alle paneelen, was het nu, dat ik mij rekenschap moest geven van den oorspronkelijken samenhang der fragmenten.

De hoop op nadere gegevens uit de archieven van Naarden bleek ijdel en zoo moest ik mij tenslotte met vermoedens en waarschijnlijkheden tevreden stellen, maar om anderen in 't vervolg den puzzle te sparen, of althans een basis te scheppen voor nieuwe, latere reconstructies, meende ik toch mijn gevolgtrekkingen te moeten bekend maken.

Aan documenten kon ik niets machtig worden, dan een teekening, die in de consistoriekamer der groote kerk bewaard wordt. Deze teekening (fig. 1) vertoont ons het z.g. oude orgel en inderdaad zien wij, na eenig zoeken, boven het rugpositief uitsteken eenige deelen van het ons bekende snijwerk. Rechts en links van het druiper-gewelfje der middelste groep pijpen, zijn daar de afgeronde paneelen geplaatst met de adelaars als schilddragers, waarnaast weer aan beide zijden de groote paneelen (fig. 2 *C* en *D*) zijn gevoegd, terwijl al de overige smalle paneeltjes hun plaats vinden in het schot van de tribune en wel zoo, dat rechts en links naast de pijpen van het rugpositief twee schilddragers staan, en we dus moeten aannemen, dat de andere zes, drie aan drie in de zijwanden der tribune waren aangebracht. Behalve deze onderdeelen, die we alle onder de stukken in 't Museum terugvinden, zien wij nog aan weerskanten, onder de buitenste bundels van pijpen, bazuinende figuren staan, omrants door sierlijke, naar 't schijnt opengewerkte krullen. Zoo die figuren er al vroeger bij gehoord mogen hebben, thans zijn ze niet in het Museum te vinden. Maar als men bedenkt, dat de brokstukken reeds in den handel waren, toen zij achtereenvolgens voor het Museum werden gekocht, is dit verder niet te verwonderen. ¹⁾

Nu zouden we met deze teekening al heel wijs zijn, wanneer daar werkelijk in kon worden herkend het oorspronkelijk orgel met al zijn versierselen. Maar dit is nu juist, meenen wij, geenszins het geval.

Het groote instrument, dat we hier op de teekening zoo stumperig afgebeeld zien is om zijn versiering en ook om zijn overigen bouw zeker geen vroeg-16e-eeuwsch werkstuk. Want hoe onnauwkeurig ook de teekenaar zijn model kan hebben afgebeeld, het aanbrengen der klauwstukken met muziek-instrumenten van later vorm, de versierende krullen boven de pijpenbundels, de lieren beneden naast de tribune zal hij niet gefantazeerd hebben. En bestonden ze daar werkelijk, dan kunnen ze niet uit vroeger tijd

1) Iets meer licht over den gang van zaken verspreidt de korte tekst in de uitgave van Ed. Colinet en A. D. De Vries Az.: Tentoonstelling Amsterdam 1877, Kunstvoorwerpen uit vroegere eeuwen. In lichtdruk uitgegeven door Wegner en Mottu. We leeren uit den tekst bij plaat XXVII het volgende:

Het orgel te Naarden werd in 1862 gesloopt, vier paneelen, in bovengenoemd werk afgebeeld, (vier van de smalle tribune-paneelen) werden door den heer D. Francken Dz. aan het Koninklijk Oudheidk. Genootschap geschonken. De zes andere vonden, met eenige grootere paneelen van het orgel, een plaats in de sedert verkochte verzameling van den heer Luitenant-Generaal Meyers te Brussel. Thans zijn ook deze, zooals we gezien hebben, weer terug.

dan het einde der 18e, of nog uit 't begin der 19e eeuw, dateeren.
 Neemt men alle buitenste versieringen echter eens van het instrument

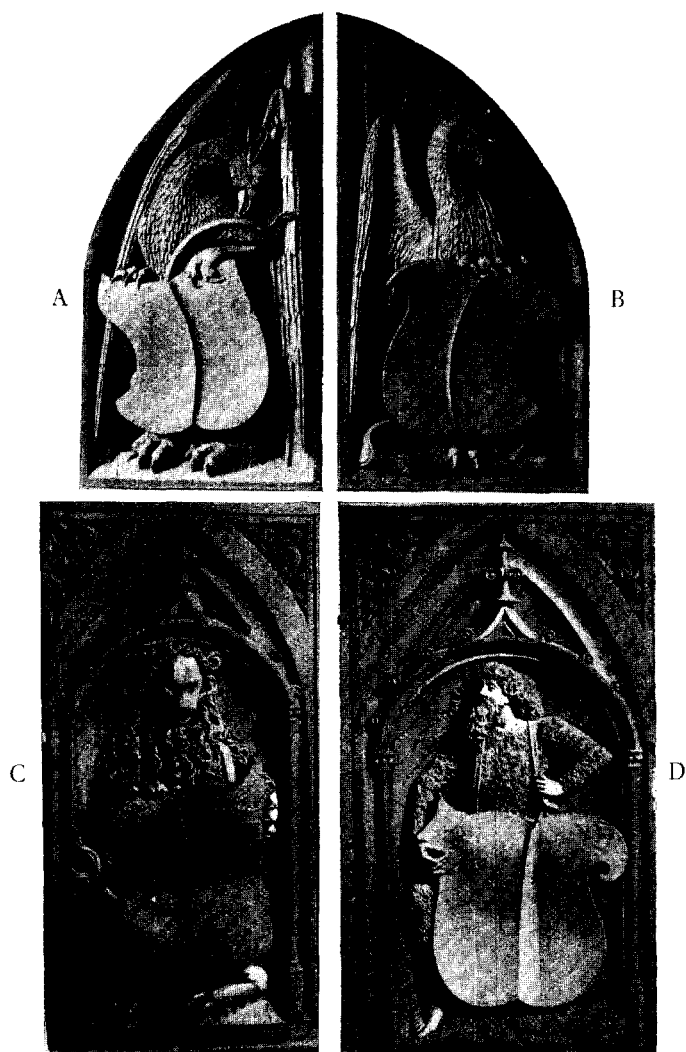

Fig. 2.

af, dan schijnt er een kern over te blijven, die gothieke grondvormen vertoont. Het best lijkt dan het smalle gedeelte onderaan, het z.g. rugpositief. Daar vinden we niet anders dan drie druiper-gewelfjes, opengewerkte randjes, waarmee de tekenaar, naar men zou kunnen aannemen, in zijn

gebrekkige taal een ornament van gothische traceeringen bedoelde, voorts geprofileerd lijstwerk en late, dubbelgezwenkte spitsbogen.

Moeilijker wordt het bóvenaan. Wel verrijzen hier boven alles uit luchtige pinakels en gothieke open siertorentjes, maar aan hun voet zijn grove ornamenten geplaatst, die men niet goed kan houden voor slecht begrepen, d. w. z. door den teekenaar slecht weergegeven, vroeg-renaissance-ornament. Het schijnen latere, zware acanthus-voluten te zijn, van het soort dat goed past bij de bazuinende engelen, die het zeer barokke middelste sierstuk met de klok flankeren. Alleen de figuurtjes, die ten halven lijve midden uit de ornamenten boven de zijdelingsche pijpen-bundels verschijnen, behooren eer tot den

motieven-schat der vroege renaissance, dan tot de bestanddeelen van het 18e eeuwsch ornament. Duidelijk is hier echter de teekening *niet* en, alles saamgenomen, kan men toch zelfs die schijnbaar gothieke onderdeelen niet al te best vertrouwen. Zoo dunkt het ons eer waarschijnlijk, dat zoowel de pinakeltorentjes als de traceeringen in de friesjes en naast de Tudorboogjes, tot de late, flauwe navolgingen der Gothiek moeten gerekend worden, die in de kerkelijke kunst steeds sporadisch blijft bestaan en vooral in de eerste tientallen jaren der 19e eeuw weer iets meer werd beoefend ¹⁾.

M. a. w. Het geheele orgel, dat ons in die teekening wordt afgebeeld, kan o. i. niet zijn het oude orgel, waarvoor oorspronkelijk het fraaie snijwerk werd geleverd. Wel heeft men het er weer in gebruikt, maar, dat gedeelten van een gesloopt en afgedankt instrument weer bij een volgend te pas kwamen is niets bijzonders. Ook bij de verbouwingen en vernieuwingen

Fig. 3. Tribune-Paneelen.

¹⁾ Ook in de 17e eeuw is de gothiek voor kerkelijk, zelfs voor Protestantsch kerkelijk gebruik, niet uitgestorven. De zéer overschatte preekstoel van Vinkenbrinck in de Nieuwe Kerk te Amsterdam, levert het bewijs hoe bij zulk een meubel de gothische overlevering gevaarlijk voedsel gaf aan de renaissance.

van het orgel der Nicolaïkerk te Utrecht lezen we, dat de oude stukken voor het nieuwe »grooten orgaan'' ter beschikking gesteld werden.¹⁾

Er blijft ons nu dus voorloopig niets anders over dan te gissen met de stukken van het monument voor oogen en gesteund door de herinnering aan andere orgels uit 't begin der 16e eeuw, die ons nog in hun geheel bewaard bleven; b.v. de orgelkasten uit Scheemda en Harenkarspel in 's Rijksmuseum (westelijke Binnenplaats).

De bijgaande reproducties maken een nadere beschrijving overbodig.

De twee paneelen *A* en *B* (fig. 2) zijn reeds door hun vorm aangewezen om, in gebogen, geprofileerde lijsten gevat — waarvoor de rand die in de groef paste nog aanwezig is — bovenaan te staan. (Zie een soortgelijke oplossing aan de deuren van het orgel te Scheemda).

Of het snijwerk aan buiten- of binnenkant was aangebracht, durven wij nu niet uitmaken. De houding der vogels als schild-dragers geeft daaromtrent geen uitsluitsel, daar beide naar denzelfden kant gewend zijn. Bovendien is het geenszins zeker, dat, zelfs al waren de koppen der dieren naar verschillende kanten gekeerd, de oorspronkelijke stand door toewenden weer zou worden verkregen. Het »elkaar aankijken'' van figuren is wel een moderne eisch, gevolg gevend aan een modern gevoel; maar middel-

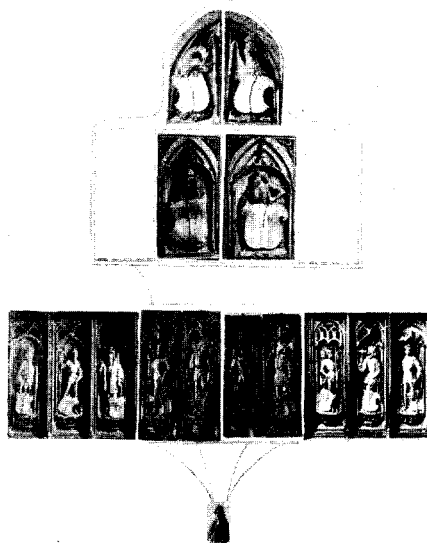

Fig. 4. Proeve van reconstructie.
De bovenste paneelen: *A B*; daaronder *C D*.
De Tribune-paneelen: *F* tot *O*; onderaan: *P*.

eeuwsche voorbeelden bewijzen, dat men er vroeger niet altijd eender over dacht.

Over 't algemeen lijkt het mij meer waarschijnlijk, dat het houtsnijwerk den buitenkant bekleedde, waar het met den gestoken buitenwand der tribune overeenkwam. Het schilderwerk bleef binnenwerks beter bewaard en zette bij feestelijke opening ook door de kleurenpracht grooteren luister bij dan de alras stoffig geworden snijwerken.

De paneelen *C* en *D* zijn in verhouding en afmeting zeer verwant aan *A* en *B*, doch wijken in dit opzicht geheel af van de 10 smalle panceltjes *F* tot *O*.

1) Vgl. Jhr. J. C. M. van Riemsdijk. Het orgel van de Nicolaïkerk te Utrecht: uit het Tijdschrift der Ver. voor Noord-Nederlandsche muziekgeschiedenis. Deel II, 3e st. 1886.

Zij zullen dus hun plaats gevonden hebben in de deurpaneelen, hetzij récht onder *A* en *B*, of daarnaast in een ander deurluik, waarvan ons dan slechts deze stukken overgebleven zijn.

Verder mogen onze vermoedens zich niet uitstrekken vóór er meer gegevens aan den dag komen.

De smalle paneelen zullen, — dat schijnt reeds hun groot aantal te bewijzen, waardoor zij naast elkaar een tamelijke ruimte kunnen bekleeden, — wel altijd hun plaats in het schot der tribune hebben gevonden. Het zij steeds als bij het latere orgel, (fig. 1) twee aan twee naast het rugpositief en drie aan drie op zij, óf, als er geen rugpositief was, wat naar 't voorbeeld van Harenkarspel zeer wel denkbaar is, op eenige andere wijze gerangschikt. We kunnen ons daarover geen vaste voorstelling vormen, daar we geen opheldering kunnen verkrijgen omtrent de lijsten, waarin de paneelen hebben gestaan. Waren die smal of breed? We weten het niet.

Het kleine stukje steekwerk *P* — een vrouwtje met gevouwen handen — (zie fig. 4 onderaan) een der beste stukjes van het orgel, dat echter helaas door oversnijden en bijwerken van het gezichtje heeft geleden, kan, bij den door ons geschetsten vorm van het geheel, waarbij geringe afmetingen verondersteld zijn, een plaats hebben gevonden aan de afsluiting van een druipergewelfje, waarmee wellicht het geheel naar onderen afsloot.

Tot nadere vondsten ons meer leeren moeten wij met dergelijke weinige gissingen tevreden zijn en het is mij hier genoeg als ik althans één bijdrage heb geleverd over de vermoedelijke opstelling dezer fraaie stukken. Over andere mogelijkheden, beteekenis van het werk, herkomst, bestellers en vervaardiger hoop ik later eens te spreken.

Augustus.

WILLEM VOGELANG.

Gerestaureerde (!) Zalen in het Kasteel Marquette bij Heemstede^{kerk}

In het *Bouwk. Weekbl.* van 20 Juli l.l. vinden wij een verhaal van de wijze waarop door den heer A. J. C. van Spaendonck te Amsterdam is gesold met de betimmering uit het kasteel Assumburg onder Heemskerk. Om het aan eenzelfde eigenaar (Jhr. Mr. Gevers) toebehoorend kasteel Marquette wat op te sieren heeft men de goede betimmering uit Assumburg uitgebroken en »pasklaar» gemaakt, hoofdzakelijk door alles in te korten. Ramen en hoofddeur zijn hierbij van vorm en karakter gewijzigd en de paneelverdeeling van de lambriseering is, met het oog op de plaatsing van den schoorsteen, veranderd. Wie zien wil wat op deze wijze werd bereikt, kan de in het *Bouwk. Weekbl.* bijgevoegde afbeelding bestudeeren. Bij de uitvoerige beschrijving van deze »gerestaureerde zalen» verwondert het ons toch, zelfs geen woord van protest geplaatst te zien tegen dergelijke geknoei, dat weinig anders is dan het uit het verband rukken van eene goede oude betimmering om die om te knutselen voor een niet hierbij passende omgeving.

Gebeeldhouwde balkdragers te Kampen.

Dezer dagen werden in het huis van den heer Niemeijer in de Buiten-Nieuwstraat te Kampen twee eikenhouten gebeeldhouwde balkdragers gevonden, die niet alleen der vermelding waard zijn, maar waarvan wij tevens gemeend hebben afbeeldingen te moeten geven.

Op den eenen wordt voorgesteld David bij het lijk van den verslagen Goliath. De buitengewoon fraai gebeeldhouwde jongeling met zijn jeugdige fijne trekken komt geheel vrij uit het blok uit en steekt sterk af bij den

geharnasten reus met zijn grof en forsich voorkomen. Het beeldhouwwerk verradt een zeer bekwame hand.

Op den anderen wordt Christus voorgesteld vóór de poort der hel in den vorm van den wijd geopenenden bek van een groot dier. Uit dien bek treden Adam met Eva en Abraham. Ofschoon ook deze voorstellingen van goede traditie getuigen, zoo bezitten de figuren toch niet de kunstwaarde van den eerstvermelden balkdrager.

Beide dagteekenen vermoedelijk uit het begin der XVIe eeuw.

F. A. HOEFER.

Kerk te Oud-Vossemeer.

Door Gedeputeerde Staten van Noord-Holland is op advies van den Rijksbouwkundige het gemeenteraadsbesluit van Oud-Vossemeer vernietigd, waarbij de toren en een deel der kerk aldaar voor slooping werden te koop geboden.

N. R. Ct. 21 Juli 1907.

Beurs-Gebouw te Rotterdam.

Door den Gemeenteraad werd in Juni 11. met groote meerderheid besloten tot uitbreiding van het beursgebouw volgens het plan van B. en Ws. De hoofdgevels van de beurs blijven bij dit plan ongewijzigd en de plannen tot afbraak van dit gebouw zijn hiermede althans voorloopig buiten discussie gebracht.

St. Walburgskerk te Zutphen.

Na de raadskapel zal de librye gerestaureerd worden, waarbij de ten deele dichtgemaakte ramen in den ouden toestand hersteld zullen worden.

Tentoonstellingen.

Tentoonstelling van oud Aardewerk in de Academie van Beeldende Kunsten te 's Gravenhage. Augustus 1907.

De Heer Frederiks, de nieuwe Directeur van het Haagsch Museum van Kunstnijverheid, had de goede gedachte, bij zijn vestiging in den Haag zijn verzameling Oud Hollandsch aardewerk gedurende eenige weken in het gebouw der Academie van Beeldende Kunsten aldaar ten toon te stellen.

Deze verzameling is in de laatste 25 jaren bijeengebracht en bestaat uitsluitend uit stukken, die decoratief een schilderachtig effect maken. De Heer Frederiks heeft nl. blijkbaar minder gelet op de handelswaarde dezer zaken, dan wel op de waarde, die het Oud Delftsch kan hebben voor de tegenwoordige beoefenaars van verschillende takken van kunstnijverheid.

Men kan deze verzameling dan ook niet vergelijken met andere collecties, die wij in ons land nog bezitten, zooals het legaat van der Burgh in het gemeentemuseum te 's Gravenhage, en de collectie Loudon. Maar toch zou het, dunkt mij, om de artistieke beteekenis der verzameling, te betreuren zijn, wanneer zij niet in haar geheel kon blijven. Naar ik verneem, heeft de heer Frederiks aangeboden, de collectie in bruikleen af te staan aan het Museum van Kunstnijverheid, mits voldoende ruimte daarvoor kan worden aangewezen. Het is evenwel te vreezen, dat die nergens te vinden zal zijn, want dit museum heeft, — evenals 't Haagsch Gemeentemuseum — sinds jaren met het grootst mogelijke gebrek aan tentoonstellingsruimte te kampen.

Zooals echter de collectie nu in de groote zaal der Academie was geëxposeerd, bood ze uitmuntende gelegenheid aan om alles goed te zien en te bestudeeren. Alles was met smaak uitgestald en elk voorwerp kwam ten volle tot zijn recht.

Onder de ruim driehonderd borden en schotels — die het hoofdbestanddeel der collectie vormen — vond men verscheidene zeldzame stukken, waar-

onder een met het jaartal 1708, sterk herinnerend aan het koelvat der collectie van der Burgh. Pijnacker's werk was door enkele fraaie stukken van fijn decor en mooie kleuren vertegenwoordigd.

De verscheidenheid van het tentoongestelde was bijzonder groot, omdat van de meeste borden en schotels slechts een enkel stuk aanwezig was. Vooral van het meer grove decor, het zoogenaamde boeren-Delftsch, waren curieuse stukken te zien, meest ongemerkt. Onder de pullen, flesschen en potten, zoowel blauw als gekleurd, trokken enkele botervlootjes de aandacht, en eenige stukken »Delftsch met goud», waaronder een rijk versierde tabakspot. Verder enkele zeer goed bewaarde haringschotels, paarden en koeien met zeer rijk décor, verschillend gedecoreerde muiltjes, stortebekers, enz. Onder de apothekers- en kruidenierspotten waren ook enkele exemplaren, die met goud fraai bewerkt waren.

Verder waren er allerlei soorten van muurtegels geëxposeerd en, ter opluistering, de unieke collectie oude stoelen, die de Heer Frederiks reeds een tijd geleden aan het Kunstnijverheidsmuseum in bruikleen had gegeven, maar die daar nooit behoorlijk tot hun recht waren gekomen. Het zijn meubels, zooals men die herhaaldelijk op onze oude schilderijen en prenten ziet. Een ervan, een bankje of laag tafeltje, komt b. v. voor op »het Atelier» van den Delftschen Vermeer, in de collectie-Czernin te Weenen, en op een schilderij van Jan Miense Molenaer in de collectie-van Loon te Amsterdam. Op het eene schilderij dient 't om op te zitten, op het andere is het als tafeltje voor kleine kinderen in gebruik.

De geheele verzameling — op de meubelen na — is thans weer in kisten geborgen; het is te hopen, dat zij spoedig ergens een blijvende expositie zal vinden. Zij verdient het ten volle. W. M.

Tentoonstelling van Gooische oudheden te Naarden.

Op het initiatief der vereeniging voor Vreemdelingenverkeer werd in Juli en Augustus in het rijk stadhuis te Naarden eene tentoonstelling gehouden van Gooische oudheden, waarvan eene catalogus verscheen van de hand van den voorzitter van het bestuur, Ds. F. W. Drijver te Naarden.

Waarlijk moeilijk ware hiervoor eene passender omgeving te vinden dan het fraaie renaissance raadhuis uit 1601, dat ook in het inwendige nog menig schilderachtig hoekje heeft bewaard. Met veel zorg heeft de commissie bijeengebracht wat uit Gooiland stamde of lang in Gooisch bezit was, en bij het goede wat werd bijeengebracht willen wij ons niet te ernstig de vraag stellen of de ijver niet soms wat *te* groot was en of nu wel elk tentoongesteld voorwerp ook zoo belangrijk was, dat het recht op een plaatsje kon doen gelden. Ook de ordening was weinig systematisch en de catalogus kan moeilijk als een voorbeeld van praktische inrichting

gelden, doch niet te min mogen wij de Commissie dankbaar zijn voor de genomen moeite en voor het ons geschonken beeld van het Oude Gooi, dat, in verband met de beschikbare middelen, als geheel genomen geslaagd mag genoemd worden.

Onder de belangrijkste inzendingen wijs ik op de oud-germaansche voorwerpen, den rijken keten van de schutterij te Weesp uit het begin der 15de eeuw, en de uit het jaar 1641 dateerende schilden van de koren-dragers aldaar en andere gildezaken, de bekende aquamanilla uit Weesp, verschillende fragmenten van het kerkmeubilair uit Naarden, een goeden lichter van de synagoge te Hilversum en eene niet onbelangrijke collectie Gooisch- en Amstelporcelain. Op de bovenverdieping was met veel smaak een Gooische boerenkamer ingericht.

De tentoonstelling bevatte een goede kern voor eene blijvende verzameling en de bovenverdieping van het raadhuis zoude met weinig kosten tot een blijvend museum zijn in te richten. De ook op eenvoudigen voet geschoeide musea te Zaandijk en te Edam bewijzen hoe uit een klein begin onder goede leiding een aardige verzameling kan opgebouwd worden, die eene aantrekkelijkheid vormt voor de gemeente en het beste middel is om het behoud der verspreide oudheden te verzekeren.

Wij hopen, dat de ijverige commissie zich niet zal tevreden stellen met het reeds behaald succes, maar niet zal rusten voordat zij ook de oprichting van een blijvend Gooisch museum heeft verzekerd.

J. C. O.

Boekaankondiging.

Catalogus van de Prentverzameling der Gemeente Leiden, door Mr. J. C. OVERVOORDE, archivaris der gemeente, 2^e en 3^e afdeling. — Leiden, Taconis, 1907.

In het vorige nummer van dit Bulletin wezen wij op de verschijning van het eerste deel van dit belangrijk werk. Spoediger dan men bij zulke uitgaven gewend is, verscheen het tweede deel en nu ligt ook reeds het derde, het laatste, vóór ons.

Aangezien wij in de voormelde aankondiging reeds over den aard en de indeeling van dit werk spraken, meenen wij thans te kunnen volstaan met een zeer beknopt overzicht van den inhoud.

De tweede afdeling is gewijd aan de Geschiedenis van Leiden en is onderverdeeld in vijf hoofdrubrieken: Maatschappelijk Leven, Verschillende Gebeurtenissen, Wapens en Zegels, Portretten, en de Leidsche Hoogeschool.

De eerste rubriek, Maatschappelijk Leven, begint met een afdeling Stadsdienst, somt vervolgens op hetgeen Leiden bezit aan prenten betreffende

de Gilden en de Nijverheid, behandelt dan het kerkelijk leven en de gestichten, de rederijkers en de vereenigingen, het huiselijk leven en de volkstypen.

De rubriek Gebeurtenissen is in drie deelen onderverdeeld: 1°. de gebeurtenissen chronologisch, 2°. het beleg en ontzet van Leiden, en 3°. de Buskruitramp van 1807.

Bij de rubriek Wapens en Zegels zijn die van de stad en openbare lichamen en die van particulieren onder twee afdelingen gebracht.

De bijzonder rijke collectie portretten (2225 stuks) is alfabetisch gerangschikt, terwijl voor de rubriek Leidsche Hoogeschool gemaakt is de practische indeeling in Geschiedenis, Studentenleven, Studentengezelschappen en promotieprenten.

Onder de Studentengezelschappen is — ik mag die opmerking als oud-Leidenaar niet in de pen houden — per abuis ook opgenomen het burgergymnastiekgezelschap »Indrha».

Het derde deel van het werk is gewijd aan de omgeving van Leiden. Eerst komen de kaarten van Holland, vervolgens komt Rijnland aan de beurt: de kaarten, de werken (behalve de sluis te Katwijk), de Haarlemmermeer. Dan volgen kaartboeken enz. van de omstreken van Leiden in 't algemeen, o. a. reeksen kijkjes uit de omstreken van de stad. en daarbij sluiten aan de prenten, kaarten, teekeningen enz. van verschillende plaatsen rond Leiden, afzonderlijk in alfabetische volgorde gerangschikt. De portretten van personen uit die plaatsen volgen in een afzonderlijke rubriek daarachter, alfabetisch naar de persoonsnamen. Tot slot een rubriek varia en eenige bladzijden met aanwinsten en aanvullingen.

Het deel besluit met een zeer uitvoerig en nauwkeurig bewerkt register, in vijf onderdeelen gesplitst: 1°. namen van schilders, graveurs, uitgevers en vervaardigers van onderschriften, 2°. persoonsnamen, 3°. plaatsen buiten Leiden, 4°. plaatsen binnen Leiden, 5°. onderwerpen. W. M.

Verschillende mededeelingen.

Ontvreemding van kunstvoorwerpen.

I. Den 2^{en} Juli 1874 bezocht ik Enkhuizen en het Weeshuis aldaar. Ik vond er, behalve een drietal portretten, welke men zeide afkomstig te zijn van oude regenten, een collectie van 17 stuks schilderijen, alle als waardeloos op den zolder geborgen.

Men zeide mij dat die stukken omstreeks 1849 aan het Weeshuis gekomen waren uit den boedel van Johanna Margareta de Vries. Daaronder trof ik aan een voortreffelijk schilderijtje, voluit geteekend: J. Steen (hoog

37¹/₂ breed 30 c.M.). Het stelde voor: een jong vioolspeler in zittende houding, een been over het ander geslagen en een viool in de hand; rechts een clavecimbaal, links een trom en andere muziekinstrumenten.

Niet lang daarna informeerde Jhr. H. de Kock, chef van het Loodswezen, bij een der regenten of zij geneigd waren mij die schilderij te verkoopen; het antwoord was ontkennend.

Toen ik den 26^{en} Augustus 1899 Enkhuizen en zijn Weeshuis opnieuw bezocht, was de Jan Steen verdwenen en kon men mij niet zeggen, hoe en wanneer.

Het vermoeden ligt voor de hand, dat het stuk, nadat er de aandacht op gevestigd was geworden, gestolen en te gelde gemaakt is.

Voor de eer van het Collegie van regenten ware het wenschelijk dat zij hieromtrent zoo mogelijk licht verspreidden.

II. Op een auctie door J. Schulman te Amsterdam den 14^{en} Mei j.l. gehouden is een collectie zilveren kunstvoorwerpen verkocht bestaande uit: twee bekers van 1611 en ± 1733, vier met zilver gemonteerde drinkhorens van 1688 en een bodeninsigne van 1727.

Al deze zaken zijn afkomstig van het Vleeschhouwersgilde te Dordrecht en volgens den catalogus laatstelijk in het bezit geweest van de familie Van Straaten en van den Heer C. Bosman te Oud-Karspel.

De familiën Deking Dura en Stoop hebben de collectie voor meer dan f 2000 aangekocht en die aan de stad Dordrecht voor haar museum ten geschenke gegeven. Voor deze bijzondere vrijgevigheid dient men haar te prijzen en te danken.

Maar er blijft een vraag over.

Hoe zijn die voorwerpen in het bezit gekomen van de familie van Straaten en van den heer C. Bosman?

Het is bekend dat krachtens de regelingen door Koning Lodewijk en Koning Willem I voor de liquidatie der opgeheven ambachtsgilden getroffen, voorwerpen als bovengenoemde behoorden afgegeven te worden aan de gemeentebesturen om door deze te worden bewaard. Zijn zij in particulier bezit overgegaan, dan kan dit niet anders dan op onrechtmatige wijze geschied zijn. Zulke gevallen zijn gelukkig zeldzaam; een van de meest in het oog loopende is de geschiedenis van het zilverwerk der Gorkumsche ambachtsgilden, hetwelk aan het South-Kensington Museum te Londen verkwanseld is geworden.

Ofschoon het bovenbedoelde Dordtsche gildezilver ten slotte goed terecht gekomen is, ware het niet zonder belang te weten, hoe het in het begin der 19de eeuw niet ten stadhuize afgegeven, maar in particulier bezit gekomen is.

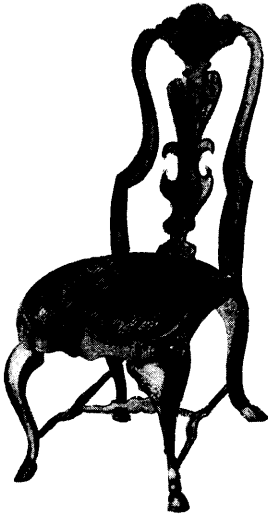
VICTOR DE STUERS.

Proef van de Leidsche stoelenmakers in 1737.

Eene juiste dateering van meubelen is dikwijls moeilijk, omdat het eenvoudiger meubilair slechts zelden is gedateerd en men gewoonlijk slechts bij benadering kan opgeven wanneer een stijlverandering hier niet alleen bekend, maar algemeen is toegepast. Onderstaand request en apostille zijn daarom niet geheel zonder belang, omdat zij ons leeren dat het hierbij afgebeeld model, dat in ons land ook reeds eerder voorkomt, in 1737 in Leiden algemeen burgerrecht had verkregen. Zij toonen tevens aan, dat de gilden niet zóó conservatief waren, dat zij niet zelf gaarne medewerkten om met hun gildeproeven de praktijk te volgen. De oude keuze van een scheerstoel

als proef verklaart wellicht het nog veel voorkomen van goed afgewerkte oude scheerstoelen.

De afbeelding is ontleend aan eene bijlage van het request en van het model zelf vindt men nog goede voorbeelden in het Stedelijk Museum te Leiden. J. C. O.

Aan de Ed. Gr. Agtb. Heeren die van den Geregte der stad Leyden.

Geeft met schuldige Eerbiedigheyt te kennen Johannes Hoes, stoelemaker binnen dese stad, dat hij suppliant welgeneegen zijnde om zijn proef als mr. Spaanse stoelemaker alhier te doen, dat tot het doen van de proeff als van ouds gerequireert wert het maken van een Barbiersstoel, dewelke althans van geen nut is, waeromme hij suppliant aan de Hooftluyden

van het gilde heeft voorgeslagen om tot een proef te maken een zeetel na de hedendaagsche manier, waervan een model hiernevens wert overgeleevert,

dat de Hooftluyden hem suppliant hetselve wel zouden willen accorderen, bij aldien UEd. Gr. Agtb. het geannexeerde model gelieven te approberen, en voor het toekomende te ordonneeren, dat het selve zal strekken tot een Spaanse stoelemakersproeff,

mits twelke soo keert hij suppliant sig tot UEd. Gr. Agtb. ootmoediglijk versoekende dat UEd. Gr. Agtb. gelieven te consenteren, dat hij suppliant zijn proeff volgens 't geannexeerde model van een zeetel vermag te doen, en te ordonneeren dat hetselve voor het toekomende tot een model van een proeff mag verstreken.

Twelk doende etc. uyt naem van den suppliant was get. Cs. v. Alphen.

In margine stont geapostilleert: Die van den Geregte der stad Leyden hebben by deesen den suppliant toegestaen dat hij zijn proeff als

Mr. Spaanse stoelemaker alhier sal mogen doen, en tot een proef te maken een zeetel na de hedendaagse manier, conform het geannexeerde model, en wijders aan de Hoofluyden geordonneert dat voor het toekomende het voorseyde model sal dienen tot een proeff voor diegene die in het Spaanse stoelemakersgilde zal werden aangenomen.

Aum den 10 September 1737: mij jegenwoordig was get. D. van Roijen.

Gerechtsdag-Boek ZZZ, fol. 12.

Vragen.

Van Kinschot. Pyll. Sweerts de Weert.

Er hebben bestaan geschilderde paneelen voorstellende:

a. Gaspar van Kinschot (1552—1603) en zijne 1^e vrouw Josina Pyll (1562—1601). Zij waren gehuwd te Roosendaal in 1578 en overleden te 's Gravenhage.

b. Gaspar van Kinschot (1592—1654) en zijne vrouw Catharina Sweerts de Weert (1597—1674). Zij waren gehuwd in 1617 en overleden te 's Gravenhage. Weet soms iemand wat er van deze paneelen geworden is c. q. waar ze te vinden zijn?

Hier wordt niet bedoeld het paneel voorstellende Gaspar v. K. tijdens zijn 2^e huwelijk geschilderd in 1603, hetwelk in het bezit is van ondergeteekende.

Tiel.

Jonkh. VAN KINSCHOT.

Eerepenningen Van der Zaen.

Op de Tentoonstelling v. h. Ned. Zeewezen, Den Haag, 1900 waren o. a. aanwezig als souvenirs aan *Willem van der Zaen, de Oude*, drie kettingen met penningen (goud) van 1661, 1669 en één zonder jaartal, ingezonden door het Vaderl. Fonds tot Aanmoediging van 's Lands Zeedienst, te Amsterdam.

Nu blijkt uit den »Inventaris enz. van den Boedel nagelaaten bij Agie van der Eyck, weduwe Willem van der Zaan in zijn leven Schout bij Nagt van Hollandt en Westvrieslandt» [archief Wees- en Momboirkamer 's-Gravenhage] dat aanwezig waren:

1°. Een goude medalie met een vijfdebelde keeten daeraen, aen Willem van der Zaen Schout bij Nagt van Hollant en Westvrieslant door de Eed. Mogende Heeren Raaden ter admiraliteyt binnen de stad Amsterdam resideerende over bevoghte victorie tegen de vijanden dezer lande ter

synder Eere ende erkentnisse van dien vereert, weeghende 22 loot en $8\frac{1}{2}$ engels *f* 358,—,—.

(Deze penning bleef in 't gemeen en is tot en met 25 Aug. 1725 bewaard door Cornelis van der Zaen).

2°. Een dito bij lootinge te beurt gevallen aen Cornelis van der Saen.

3°. »een dito bij lootinge te beurt gevallen aen Adriaen van der Saen”.

4°. een dito dito aan »Aefje van der Saen” gehuwd met Johan Gansnep genaemt Tegnagel, later met A. van der Moelen.

5°. een groote gouden keten met gout geamalljeert kruys $55\frac{1}{2}$, ad *f* 2220.— toebedeeld aan Adriaen van der Saen.

Waar zouden de sub. 1 en 5 genoemde voorwerpen zijn gebleven? De andere onder 2, 3 en 4 gerelateerde zullen wel dezelfde zijn, die op de Tentoonstelling voornoemd paarerden.

M. G. WILDEMAN.

Personalia.

Benoemd tot buitengewoon hoogleeraar in de kunstgeschiedenis aan de hoogeschool te Leiden Dr. W. Martin, onderdirecteur van het Koninklijk Kabinet van Schilderijen te 's Gravenhage.

Benoemd tot conservator aan de Teylers Stichting te Haarlem de Heer J. F. Hulk, kunstschilder te Amsterdam.